

Hasan-Öli Günel

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI

Ölümünün 50. Yılı Anısına

© T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
KÜTÜPHANELER VE YAYIMLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
3313

ANMA VE ARMAĞAN KİTAPLARI DİZİSİ
31

ISBN: 978-975-17-3566-9

www.kulturturizm.gov.tr
e-posta: yayimlar@kulturturizm.gov.tr

FOTOĞRAFLAR

Canan Yücel Eronat, Yücel Arşivi
İsmail Hakkı Tonguç Arşivi
YKKED Arşivi
İZİMDER Arşivi
Mustafa ÇIKAR
Karabey AYDOĞAN
Betül BATIR
Ahmet ERTEK

TASARIM VE UYGULAMA
Levent TEMEL

YAPIM

Sistem Ofset Basım Yay. San. Tic. Ltd. Şti.
Strazburg Cad. No: 7/A Sıhhiye / ANKARA
Tel: 0(312) 229 18 81 Faks: 0(312) 229 63 97
www.sistemofset.com.tr

BİRİNCİ BASKI

2500 adet

BASIM YERİ - TARİHİ

Ankara, 2011.

Hasan Âli Yücel / Ed. Kemal Kocabaş.

Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2011.

496 s.: rnk. res.; 21cm.- (Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları; 3313, Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü anma ve armağan kitaplar dizisi; 31).

ISBN: 978-975-17-3566-9

I. Yücel, Hasan Âli. II. Kocabaş, Kemal. III. Seriler.

HASAN-ÂLİ YÜCEL VE BİRİNCİ COĞRAFYA KONGRESİ

Tülay ALİM BARAN*

Cumhuriyet dönemi Milli Eğitimi, Osmanlı İmparatorluğu'ndan devralınan olumsuz demografik, kültürel ve toplumsal göstergelere karşı bir ölüm kalım mücadelesi içinde şekillenmiştir. Kurulan Cumhuriyetin anlaşılması, toplumun bulunduğu yerden tamamen farklı bir yere yükseltilebilmesi ve dünya devletleri ile yarışabilir bir hâle getirilmesi cehaletin yok edilmesi ile mümkün olabilirdi. Sorunun doğru olarak tespit edilmesindeki isabet, başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere Cumhuriyeti kuran kadronun en büyük başarılarından biridir. Ancak bunu tamamlayan en önemli itici güç Milli Eğitim Bakanlığı yapmış olanların kişisel olarak taşıdıkları inanç ve özveridir. Milli Mücadelenin içinde bulunan ve dolayısıyla ülkenin kurulma koşullarına yakından tanıklık etmiş olan Vasif Çınar, Mustafa Necati, Hasan-Âli Yücel gibi isimlerin Milli Eğitim Bakanlığında buldukları süreçler, idealizmin yaşama geçirdiği dönemler olmuştur.

Hasan-Âli Yücel, şairliği, öğretmenliği, ders kitapları, çevirileri, Fransa'nın kültürel yapısına ilişkin çalışmaları, Goethe ve Mevlana üzerindeki çalışmaları, mantık, felsefe, tarih, edebiyat, psikoloji bilgisi ile son derece donanımlı bir isimdir. Bu özellikleri ile bir kültür adamı olarak tanımlanan Hasan-Âli Yücel, 28 Aralık 1938 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığına getirildiğinde İsmail Hakkı Tonguç, İhsan Sungu, Faik Reşit Unat, Rüştü Uzel gibi deneyimli ve inançlı bir kadro ile çalışmaya başlamıştır. Bakanlığı döneminde on yıllık Neşriyat Sergisi açılmış ve Birinci Neşriyat Kongresi toplanmış, Köy Enstitüleri açılmış, Öğretmen Okulları, ortaokul, lise ve meslek okullarının gelişmesi için büyük çaba gösterilmiştir. Ankara Devlet Konservatuarı, Balıkesir Necatibey Eğitim Enstitüsü, İzmir Yüksek Ticaret Okulu yine onun Bakanlığı döneminde açılmış ve Tercüme Dergisi çıkarılmıştır¹.

* Yeditepe Üniversitesi, Tarih Bölümü Öğretim Üyesi.

1941'de klasikler yayımlanmaya başlamış ve 1946'ya kadar aksa-
madan süren bu çalışmanın sonucunda 496 yapıt Türkçeye kazan-
dırılmıştır².

Hasan-Âli Yücel'in bu çalışmalarına ek olarak en büyük hiz-
metlerinden birisi de Türkiye'de modern coğrafyanın kurulmasın-
daki katkısıdır. Rüştüye'deki öğrencilik yıllarından başlamak üzere
Coğrafya ile ilgilendiği görülen Yücel, Edebiyat Fakültesi Felsefe
Bölümünden mezun olduktan sonra süre Coğrafya Asistanlığı
yapmıştır.³ Bu ilgi onun Bakanlık yıllarında 6-21 Haziran 1941'de
Birinci Coğrafya Kongresi'nin toplanmasına neden olmuştur. İlk ve
ortaokullarla liselerin, öğretmen okullarının, ticaret ve sanat okulla-
rının coğrafya müfredat programları, ilk ve ortaokullarla, liselerde
okutulan coğrafya kitapları, coğrafya terimleri, coğrafi isimlerin im-
lası, Türkiye'nin coğrafi bölgelere ayrılması, Türkiye'nin çeşitli coğ-
rafi bölgelere, yerlere ve arızalara verilen isimlerinin birleştirilmesi
gibi konuların tartışıldığı ve sonuçlandırıldığı kongre, Milli Eğitim
Bakanı Hasan-Âli Yücel'in konuşması ile açılmıştır. Bakan Yücel
konuşmasına, bundan önce coğrafya için programlar, kitaplar ve di-
ğer konularda birçok toplantı olmakla beraber, konuyu her açıdan
dikkate alan bir toplantının ilk kez yapıldığını ifade ederek başla-
mış ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın böyle bir toplantıya neden ihtiyaç
duyduğunu izah etmiştir. Öncelikle coğrafya konusunda içinde bu-
lunulan sıkıntıları gidermek üzere birbirlerini tanımayan, ama aynı
konu üzerinde çalışan ilim ve ihtisas sahibi insanları bir araya toplama-
k ihtiyacı doğmuştur. Yücel'e göre ilkokuldan başlayarak ortaokul
ve liselerde zamanla coğrafya programlarında bazı boşluklar oluş-
muş, programlar ayrı ayrı zamanlarda yapıldığı için birbirleriyle olan
bağları kopmuştur. Bu durum, örneğin 9 ve 10'ncü sınıfların ders
maddelerinin fazla olmasına, buna karşın 11'nci sınıfların Türkiye
coğrafyası konularının eksik kalmasına neden olmuştur.

Bakan Yücel'in coğrafyaya ilişkin olarak üzerinde durduğu ikinci
konu coğrafya terimleri meselesidir.

*"...Bir milletin dili, her türlü düşünceyi ifade edecek vaziyette değilse
o millette tefekkür inkişaf etmemiş demektir; ilim de olmaz. Türk milleti-
nin milletlerarası kıymette bir ilim seviyesine yükselmesi için dilinin bu
mertebeğe tekemmül etmesi lazımdır. Terim işinde davamız, Türk ilmi-
nin bu yönden tesisi davasıdır."*

Yücel, Birinci Coğrafya Kongresine katılanlar arasında 07.06.1941.

açıklamasını yapan Yücel'e göre coğrafyanın önemli sorunlarından biri de yer isimlerinin nasıl yazılacağıdır. 1929 yılında Milli Eğitim Bakanlığı, coğrafya isimlerinin yazılması ile ilgili bir rapor hazırlayıp yayımlanmış olmakla beraber, aradan geçen zamanda bu raporun dayandığı esasların uygulanmadığı görülmüştür. Bunu, herkesin yalnız kendi koyduğu şahsi esası ileriye sürmek ve konulmuş olanı dikkate almamak zaafına bağlayan Hasan-Âli Yücel, bu kongrenin bu anlamda da önemli olduğunu ifade etmiştir. "Koyacağımız esaslar ikinci ve yetkili bir heyet tarafından ıslah ve tadil edilinceye kadar her türlü fikir ve eleştiri hürriyeti korunarak teşkilatımız içinde ahenkli bir surette devam edecektir" diyen Yücel, bir yer isminin kitapta, haritada, halk dilinde farklı farklı oluşunun muharebe kaybettirecek kadar kötü sonuçlara yol açacağına dikkat çekmiştir.

Hasan-Âli Yücel'in Birinci Coğrafya Kongresi'nin açılışında değindiği diğer bir konu kitap konusudur. Coğrafya eğitimi için tek kitaba gidileceğini, resim, isim, harita ve içerik bakımından birleştirilmiş coğrafya kitaplarının öğretmen ve öğrenci eline ulaştırılmasının Milli Eğitim Bakanlığı'nun büyük arzularından birisi olduğunu ifade eden Yücel,

"...Bizce hayata müteveccih olmayan ilmin kıymeti yoktur. İnsan yaşamak ve yaşatmak için var olmuştur. Eserleri de öyle olmalı. Bu itibarla yüksek ilim müesseselerimizin, hatta en nazari mevzularda

Birinci Coğrafya Kongresi'nde Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ve Milli Eğitim Bakanı Hasan-Âli Yücel, kongre çalışmalarını hakkında Prof. Dr. Besim Darkot'tan açıklamaları dinlerken 20.06.1941.

bile, hareket noktası olarak, bizi, en yakın realite olan Türk milletini ve onun yaşadığı aziz Türk vatanını, topraklarımızın altında ve üstünde, canlı ve cansız bütün varlıkları tetkik mevzuu ittihaz etmesi ilk prensibimizdir."

demıştır. Coğrafyanın ilk konusunun her saha ve cephesiyle kendi vatanımız, Türk memleketi ve Türk milleti olduğunu ifade ederek, hiçbir memleket için söylenemeyeceği gibi yurdumuzun coğrafyası için de bütün tetkiklerin yapılmadığını ve son sözün söylenmediğini dile getirmiştir.⁴

6 Haziran 1941 Cuma günü saat 14'te Ankara Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde Milli Eğitim Bakanı Hasan-Âli Yücel'in konuşması ile açılan Birinci Coğrafya Kongresi, Program ve Ders Kitapları Komisyonu, Terim Komisyonu, Türkiye Coğrafyası Komisyonu olmak üzere oluşturulan üç komisyon aracılığı ile çalışmıştır⁵.

Birinci Coğrafya Kongresi'ne ilişkin haberler dönemin başında önemli bir yer işgal etmiştir. *Akşam Postası* gazetesi kongreye katılacaklar ile ilgili olarak vermeye başladığı haberlere 7 Ağustos

tarhinde Bakan Hasan-Âli Yücel'in konuşmasından alıntılar yaparak devam etmiş ve Reis Vekilliği'ne Siyasal Bilgiler Okulu Profesörlerinden İstatistik Umum Müdürü Celal Aybar ve kâtipliklere Prof. Besim Darkot ile Öğretmen Kemal Batu'nun seçildiğini haber vermiştir. Genel toplantının ardından komisyonların kendilerine ayrılan salonlarda reis ve raportörlerini seçerek çalışmaya başladıklarını ifade eden gazete, 8 Haziran tarihinde yukarıda andığımız Hasan-Âli Yücel'in konuşmasının tamamını vermiş ve 15 Haziran tarihinde bir yazı yayımlamıştır. Buna göre hayırlı bir girişim olmadığını kimsenin iddia edemeyeceği bu kongrenin coğrafyayı millî bir şekilde sokması istenmektedir. İlimde milliyet yoktur lafının beyhude olduğunu ifade eden yazı, "Coğrafya dediğimiz ilim ilk felaketi iklimlerin tevlit ettiği ırk şartları üzerine tesis edilmemekle tatmıştır" tanımlamasını getirmiştir. Bu kongrenin coğrafyayı siyasi tasalluttan kurtararak iklim ve ırk şartları ile telif ederek yeni, hakiki, ilmî bir haritayı meydana çıkarması ve böylece Türklük ve onun medeni tarihinin ortaya çıkarılmasının sağlanması istenmektedir. Milletlerinin tarihini millileştirmek için yaşamamış ırklar yarattıklarını ve bu yarattıkları ırka, medeniyetler izafe ederek bunları kendilerine mal ettiklerini, oysa tek iklim ve onun talep ve şartlarına uygun tek bir ırkın bulunduğunu, beyaz, sarı, kırmızı, siyah ırkların da iklimlerinin verdiği oranda bir zekâyâ, bir idrak yeteneğine sahip olduğu ifade edilmiştir. Türklüğü tabii olan haktan mahrum bırakmanın nereye kadar süreceğini sorgulayan yazı, kongre, haritayı bu gasıp ellerden kurtaracak olursa millî bir borcu eda etmiş olur demektir⁶.

Cumhuriyet gazetesi "Coğrafya Kongresi dün Ankara'da Maarif Vekili'nin güzel bir nutkuyla açıldı" başlığı ile kongreyi haber yapmıştır. "Hasan-Âli Yücel dil davasının ehemmiyetini izahtan sonra kitap işine temas etti ifadesiyle Bakanın kongreyi açış konuşmasını vermiştir. 18 Haziran tarihinde ise *Cumhuriyet* gazetesi kongrenin genel heyet hâlinde toplanarak komisyonların raporları üzerinde müzakerelerde bulunacağını ifade etmektedir. Maarif Vekili'nin başkanlığında umumî heyet hâlinde toplandığı duyurulan kongre çalışmalarının devam edeceğini haber veren gazete, coğrafya isimlerinin tesbit edildiğini ve Türkçe isimlerle yabancı memleket isimlerinin aynen şimdiki gibi, şehir ve kasaba isimlerinin kendi imlalarıyla yazılacağını ifade etmiştir. Kongre haberleri 22 Haziran tarihinde

“Coğrafya Kongresi dün mesaisini bitirdi, Maarif Vekili'nin Nutku, Kongre izhar edilen muhtelif ve mühim temennileri kabul etti” başlığı ile devam etmiştir. Söz konusu haberde kongrede belli başlı olarak alınan kararlara yer verilmiş, Hasan-Âli Yücel'in başkanlık ettiği toplantılar ve bu toplantılardan çıkan sonuçlar özetlenerek Bakan Yücel'in kapanış konuşmasına yer verilmiştir⁷.

Son Posta gazetesi ise 7 Haziran 1941 tarihinde Coğrafya Kongresi'nin programını ve Hasan-Âli Yücel'in açılış konuşmasını vererek kongrenin üç dört gün komisyonlar hâlinde çalışacağını ve daha sonra hazırlanacak komisyon raporları üzerinde genel çalışmalarla başlayacağını duyurmuştur. Kongreye ilişkin bilgileri ilerleyen günlerde de veren gazete, 21 Haziran tarihinde Türkiye'nin coğrafi bölgelere ayrılması konusunda Türkiye Coğrafyası Komisyonu'nca hazırlanan rapordan söz etmiştir. Türkiye Coğrafyası Profesörü Besim Darkot'un komisyon adına verdiği bilginin yeterli görüldüğü ifade edilmiştir⁸.

Basının da yakından takip ettiği Birinci Coğrafya Kongresi, Bakan Hasan-Âli Yücel'in açılış konuşmasında da belirttiği ilkeler üzerinde ve onun başkanlığında çalışmalarını tamamlamıştır. Aldığı kararlar Türkiye'nin bugüne kadar gelen coğrafi düzenlemelerini içermesi açısından son derece önemlidir. Coğrafya Ders Programları ve Okul Kitapları Komisyonu, 1936 yılında yayımlanmış olan ilkökul programının uygulanmasında karşılaşılan güçlükler ve görülen sorunlar nedeni ile mevcut programın değiştirilmesine karar vermiştir. Buna göre ilkökul, ortaokul ve lise programında coğrafya dersi, haftada iki saat olmak üzere Türkiye'nin coğrafi bölgelerini, komşularını, kıtaları, yeryüzünde Türkler, Türkiye coğrafyasına ve Dünyaya genel bakış gibi konular esas alınarak verilecekti. Sanat okulları ve Ticaret liseleri için de mevcut program, değişikliğe uğratılmıştır. Kitap ve Program Komisyonu başkanı Prof. Enver Ziya Karal, ilk toplantısını 6 Haziran ve son toplantısını 18 Haziran tarihinde yapan komisyonun, kitap meselesini Bakan Yücel'in açılış konuşmasında verdiği direktifler doğrultusunda sonuçlandırdığını ifade etmiştir. Coğrafi isimlerin yazılışı konusunda 19 Haziran 1941 tarihinde Milli Eğitim Bakanı Hasan-Âli Yücel'in başkanlığında yapılan toplantıda alınan kararlar, bu konuya ilişkin 1929 yılında yayımlanan broşürde tesbit edilen esaslara ilişkindir. Komisyon, coğrafya isimlerinin yazılışı hakkındaki raporunda, isimleri Türkiye'ye ait coğrafya isimleri, La-

Hasan-Âli YÜCEL'in Birinci Coğrafya Kongresini açış konuşması (06.06.1941).

tin alfabetesi kullanan yabancı milletler coğrafyasına ait isimler, Latin alfabetesi kullanan milletler ve kavimler coğrafyasına ait isimler olmak üzere üçe ayırmıştır. Türkçede eskiden beri belirli bir telaffuz şekli almış olan ve öylece tanınmış olan isimlerin bu şekillerinin korunmasına, dile tercümesi olan yabancı isimlerin öyle bırakılabileceğine, kıta, bölge, devlet ve memleket isimlerinin özel bir telaffuz ve imla şekli aldığı dikkate alınarak bunların bugünkü telaffuzlarına göre yazılmalarına karar verilmiştir. Terim Komisyonu, 12 Haziran 1941 tarihinde toplantılarına başlayarak 14 toplantı yapmış ve yapılacak terim değişikliğini belirlemiştir. Terimlerin açıklayıcı olması, dil yapısına uygunluğu, güzel ve kıvrak olması esas alınmıştır. Aslı yabancı olduğu hâlde Türkçeleşmiş ve halk diline girmiş liman, körfez, nehir gibi kelimeler değiştirilmemiş, hem yabancı dilden hem Türkçeden karşılığı olan şark, garp gibi kelimelerin Türkçe karşılığı bırakılmış, eski terminolojide öz Türkçe kelimelerle karşılanmış olan

terimler değiştirilmemiştir. Buna göre konuşulan dilde bulunan karşılıklar alınmış, bilinen kök ve eklerden faydalanarak yeni kelimeler oluşturulmuş, uygun bir Türkçe karşılığı bulunmayan kavramlar için uluslararası kök veya kelimelerden faydalanılarak karşılıklar alınmış ve bunlar gerektiğinde Türk ekleriyle türetilmiştir. Bu terimler Türkçe, Osmanlıca ve Fransızca olarak komisyon tarafından açıklanmıştır. (Cezire yerine ada, nebati yerine bitkisel, havali yerine bölge, garp yerine batı, tezelzüli yerine depremesel gibi.)

20 Haziran günü yapılan genel toplantıda, Türkiye Coğrafyası Komisyonu'nun Türkiye'nin coğrafi bölgelere taksimi ve bunun nasıl yapılacağı konusundaki çalışmalarını ele alınmış ve varılan sonuçlar Besim Darkot tarafından açıklanmıştır. Bölgelerin ayrılması konusunun, kongrenin ele aldığı ve iyi bir neticeye bağlamak istediği esaslı işlerinden birisi olduğu ifade edilerek öncelikle coğrafya kitaplarında taksimata ilişkin büyük bir karışıklığın yaşandığı vurgulanmıştır. Ayrıca Avrupalılar tarafından yazılmış coğrafya kitaplarının çoğunda Türkiye'nin eski tarihi bölgelere göre taksim edildiği görülmüştür. Yabancı kaynaklara dayanılarak yazılan yerli eserlerde ise ülkenin birliği ihmal edilerek birbirinden ayrı memleketler hâlinde taksim edildiği anlaşılmıştır. Bu tarihe kadar Rumeli, Anadolu gibi büyük kısımlar ayrıldıktan sonra bunlar dâhilindeki vilayetler ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Son zamanlarda, ülkenin coğrafyası hakkında eldeki mevcut bilgilerin artmış olması, iyi haritaların çıkması nedeni ile yer şekillerine, bünyeye, iklime, nebati örtüye ve beşeri olaylara göre özellikler arz eden bir takım ayrımların yapılması mümkün olmuştur. Türkiye Coğrafyası Komisyonu uzun görüşmelerden sonra ilk ve orta öğretim alanında kullanılabilen yedi coğrafi bölge oluşturmuştur. Komisyon, kendi arasından dört kişi seçerek yedi bölgenin hudutlarını büyük ölçekli bir harita üzerinde belirlemelerini istemiş ve İbrahim Hakkı Ak-yol, Herbert Louis, Besim Darkot ve H. Sadi Selen'den oluşan bu komitenin hazırladığı taslak kabul edilmiştir. Coğrafi bölgelerin adlandırılmasında ülkenin denizlere doğru açılan cepheleri üzerinde yer alan bölgeler, komşu olan denize nisbet edilmiş, iç kısımlar ise ülkenin bütünlüğünü meydana getiren Anadolu'nun çeşitli bölgelerine göre isim almışlardır. Denizi arasına almış olan Marmara hariç olmak üzere bütün diğer bölgeler mavi veya kesik mavi çizgilerle ayrılan bir dış, bir de iç kısım seçilmiştir. Dış kısımlar, iklim,

bitki örtüsü ve nüfus açısından en fazla etki altında olan yerler olup iç kısımlar bu etkinin nisbeten hafiflemiş ve az çok değişmiş olduğu yerler olarak kabul edilmiştir. Bu bölgeler Ege, Akdeniz, İç Anadolu, Doğu Anadolu, Karadeniz, Marmara ve Cenedoğu Anadolu bölgesi olarak isimlendirilmişlerdir.

Görüldüğü üzere Milli Eğitim Bakanı Hasan-Âli Yücel'in himayesinde toplanan ve coğrafya alanında bugüne kadar gelen düzenlemelerin yapıldığı, coğrafya kitaplarının düzenlendiği, yeni terimlerin hayata geçirildiği ve Türkiye'nin yedi coğrafi bölgeye ayrıldığı Birinci Coğrafya Kongresi, oldukça yoğun ve sonuçları itibarıyla da verimli bir kongre olmuştur. Bakan Yücel bu kongrenin sadece açılış ve kapanış konuşmasını yapmamış, devam ettiği süre içerisinde çalışmalarında bizzat bulunmuş ve komisyonlara başkanlık etmiştir. Kongre 21 Haziran 1941 tarihinde Hasan-Âli Yücel'in kapanış konuşması ile sona ermiştir. Hasan-Âli Yücel, kongre değerlendirmesini yaparken, on beş günden beri devam eden bu kongrenin umulandan fazlasını verdiğini ifade etmiştir. Ülkenin çeşitli alanlarında iş alan, iş yapan, gerek üniversitede gerekse sivil ve askeri kurumlarda çalışan yetkili bir heyetin çalışmaları ile gerçekleştirilen kongrenin esaslı birkaç davayı hallettiğini açıklamıştır. Bakan Yücel, bu kongreye katılanlar arasında kendisine çocukluğunu, öğrenciliğini hatırlatan kişiler bulunduğunu ve bu nedenle şimdi yetiştirdikleri insanlardan biri olarak kendisinin bugün onların ilmi ve mesleki arzularını yerine getirmek göreviyle yükümlü olduğunu ifade etmiştir. Hasan-Âli Yücel, Coğrafya Kongresi'nin hallettiği en önemli sorunlardan birisi olan terminolojiye ilişkin değerlendirmesini şu sözlerle yapmıştır:

"Biz Rüştiye'de sualli cevaplı bir coğrafya kitabı okuduk. Volkan neye derler? Bürkan'a derler. Hâlimiz bu idi. Hele Türkiye coğrafyasını - o zamanki adıyla Osmanlı Devleti Coğrafyası- ilahi okur gibi okurduk. Vilayet, sancak, kaza, sınıfımız yükseldikçe nahiyeye isimlerini seğahdan, düğahdan besteler, makamlar ezberlerdik. Başka türlü bu sıra sıra isimleri hatırda tutmak mümkün olamazdı."

Bu kongrenin çözdüğü en önemli sorunlardan birinin ülkenin taksimatını coğrafi bakımdan bir bütün hâline getirmek olduğunu ve ilk bakışta basit gibi görünen bu işin aslında çok bilgi ve emek sarf edilerek yapıldığını söyleyen Yücel, coğrafya isimlerinin imlası için

alınan kararın uygulamaya geçildiği zaman öneminin anlaşılacağını ve özellikle bu emeğin Dil Kurumunun çalışmalarını kolaylaştıracağını ifade etmiştir.

Birinci Coğrafya Kongresi'nin sonuçlarından birisi de Türk Coğrafya Kurumu'nun kurulması kararıdır. Kongrenin böyle bir karar alacağından henüz haberi yokken bu konuyu Coğrafya Kongresi'ne yakın ilgi gösteren Başbakan'a ve Milli Şef'e ilettiğini söyleyen Bakan Yücel, bir gün önce kongre çalışmalarını yerinde gören İsmet İnönü'nün bu konunun üzerinde ilgiyle durduğundan söz etmiştir. Bakan Yücel, İsmet İnönü'nün coğrafya çalışmalarının elbirliği ile ve bütün kudret ve unsurlarımızı bir hedefe yönelterek büyük fayda sağlayacağını ifade ettiğini ve kurulması kararlaştırılan Türk Coğrafya Kurumu'nun bu nedenle önemli olduğunu vurgulamıştır. İnönü'nün himayesinde oluşacak bu kurumun diğer ülkelerde olduğu gibi bir dergi çıkarması da düşünülmüştür. Hasan-Âli Yücel, Tarih ve Dil Kurumları'nın kemikleşmiş, gelenek hâline gelmiş görüş ve anlayış hatalarını değiştirmesi gibi Türk Coğrafya Kurumu'nun da faydalı işler yapacağını ve merkezi kendi ülkemiz olarak her türlü coğrafya konularında Türk ilmini ve âlimini bütün dünyaya tanıtmak fırsatını vereceğini söylemiştir.

Hasan-Âli Yücel kapanış konuşmasında yürek ve dilek birliği yapmaktan ve bütün güçlerin ülkenin hayrı ve iyiliği için birleştirilmesinden söz etmiştir. Daha önce toplanan Birinci Neşriyat Kongresi, Birinci Maarif Şûrası gibi toplantıların ilk kez yapıldığı için bu ismi aldığını, ancak bunların yüzüncü, bininci rakamlara ulaşmasını yürekten dilediğini söylemiştir.

"Bunları bizim görmemizin veya görmememizin ne ehemmiyeti var? Yeter ki onları gönül gözü ile görebilelim. Bu türlü görmek bazen alıştığımız şekilde görmekten daha çok kuvvetli görmektir. Ben, yılların ve asırların öbür tarafında aziz milletimin ilimde, idarede, teknikte, medeniyetin her sahasında varacağı kemal noktasını, şimdi gözümün önünde imiş gibi, sarahatle görmekteyim. Bu görüş içimdeki ölmez imanın kaynağıdır. Onun için verdiğimiz emeklerin, bilhassa son sıcak günlerde ter içindeki çalışmalarımızın bir zerresinin bile yok olmayacağına sizler de benim gibi inanınız."

sözleri ile Hasan-Âli Yücel Birinci Coğrafya Kongresi'ni kapatmıştır⁹.

Birinci Coğrafya Kongresi Milli Eğitim Bakanı Hasan-Âli Yücel'in ifade ettiği üzere coğrafya alanında bilinmeyenleri bulmaya yönelik olduğu kadar yanlış bilinenleri de düzeltme amacındadır. Kendi yaşamından verdiği örnekler özellikle coğrafi terimlerin imlasında ve telaffuzunda sorunlar yaşandığını ortaya koymuştur. Mustafa Kemal Atatürk'ün daha devlet kurulmadan önce tespit ettiği ve bir sorun olarak not ettiği bu konunun çözümü için oluşturulan Türk Dil Kurumu ile 6-21 Haziran 1941 tarihinde gerçekleştirilen Birinci Coğrafya Kongresi aldığı terim değişikliği kararı ile bu anlamda birbirlerine destek olabileceklerdi. Şüphesiz bir diğer önemli değişiklik ülkenin iklim, nüfus gibi değerler ve farklılıklar gözetilerek yedi coğrafi bölgeye bölünmesidir. Gerek bu konuda, gerekse kongrede ele alınan diğer konularda oluşturulan komisyonlar titiz olarak çalışmışlar, günler süren tartışmaların ardından kararlar çıkarılmıştır. 2011 yılında 70. yılını kutlayacak olan Türk Coğrafya Kurumu, Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu gibi kültür hayatına kazandırılan uzun soluklu kurumlardan biri olmuştur.

Dipnot

- 1 Arıkan, Zeki, "Hasan-Âli Yücel'i Anlamak" *Doğumunun 100. Yıldönümünde Hasan-Âli Yücel Sempozyumu*, İzmir 1998, s. 25-44.
- 2 Başaran, Mehmet, *Büyük Aydınlanmacı Öğretmenim Hasan-Âli Yücel*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 2009, s. 72.
- 3 Koçman, Asaf, "Cumhuriyet Döneminde Türk Coğrafyası ve Hasan-Âli Yücel", *Doğumunun 100. Yıldönümünde Hasan-Âli Yücel Sempozyumu*, İzmir 1998, s. 137.
- 4 *Birinci Coğrafya Kongresi, 6-21 Haziran 1941, Raporlar Müzakereler Kararlar*, s. 5-8.
- 5 Program ve Ders Kitapları Komisyonu Profesör Enver Ziya Karal, Besim Darkot, Hamit Sadi Selen, Faik Sabri Duran, Talim ve Terbiye Heyeti Üyesi Faik Reşit Unat, Doçent Cemal Alagöz, Ahmet Ardel, Danyal Bediz, Vekillik Umumi Müfettişlerinden Fethi İsfendiyaroğlu, Cemil Boran, Öğretmen Abdülkadir Sağı Kazancıoğlu, Saffet Geylangil, Sıtkı Som, Hamdi Nazım Ertek, Hayrettin Tülin'den oluşmuştur. Terim Komisyonu Gaziantep Mebusu Dr. M. Ali Ağakay, Prof. İbrahim Hakkı Akyol, Herbert Louis, Ali Macit Arda, Faik Sabri Duran, Hamit Sadi Selen, Doç. Ali Tevfik Tanođlu, Niyazi Çıtakoğlu, Vekillik Umumi Müfettişi Necmettin Bora, Öğretmen Sabri Düşmez ve Kemal Batu'dan oluşmuştur. Türkiye Coğrafyası Komisyonu ise Genelkurmay temsilcisi Albay Raşit Gürgen, Harita Umum Müdürlüğü temsilcisi Albay Ömer Kadri Koray, Meteoroloji İşleri Umum Müdürü Tevfik Göymen, İstatistik Umum Müdürü Prof. Celal Aybar, Ticaret Vekâleti temsilcisi Celal Yerman, İktisat Vekâleti temsilcisi Hadi Yener, Ziraat Vekâleti temsilcisi Prof. Şevket Birand, Dâhiliye Vekâleti temsilcisi Kemal Varınca, Prof. İbrahim Hakkı Akyol, Herbert Louis, Hamit Nafiz Pamir, Besim Darkot, Hamit Sadi Selen, Doç. Ahmet Ardel, Ali Tanođlu, Cemal Alagöz, Niyazi Çıtakoğlu, Danyal Bediz'den oluşmuştur. Türkiye Coğrafyası Komisyonunda adı geçen Alexander Rüstow mazereti nedeni ile kongreye katılamamıştır. Bkz.: *Birinci Coğrafya Kongresi, 6-21 Haziran 1941, Raporlar Müzakereler Kararlar*, s. 9-11.
- 6 *Akşam Postası*, 4, 7, 8, 15 Haziran 1941.
- 7 *Cumhuriyet Gazetesi*, 7, 18, 20, 22 Haziran 1941.
- 8 *Son Posta* 7, 8, 21, 22 Haziran 1941.
- 9 *Birinci Coğrafya Kongresi, 6-21 Haziran 1941, Raporlar Müzakereler Kararlar*, s. 14-117; *Cumhuriyet gazetesi*, 21-22 Haziran 1941.